

Ослобођење Колашина 1943 године

По ослобођењу Кладња 1943 II пролетерска дивизија налазила се је у источној Босни на простору Олово, Пурачић, Озрен, Маглај итд., и те просторе брзим покретима и маневрима очистила од четника и усташа и у неколико сукоба са Њемцима задала им осјетне губитке.

По завршеном чишћењу наведеног простора од четника и усташа, а пошто се ситуација на свим фронтovima мијењала — половином мјесеца августа 1943 II. пролетерска дивизија добила је задатак да се са наведеног простора што прије пребаци у Црну Гору и Херцеговину ради ослобођења извјесних градова и уништења италијанских гарнизона и четничких банди. Главнина дивизије, убрзаним маршем, пребацила се преко Олова — Романије — Боговича — прешла комуникацију Сарајево — Вишеград код Реновице и рашчистила четничке банде и усташку милицију на сектору Устиколина, Миљевина, Јабука и Добро Поље. У заштитници дивизије одређена је IV. црногорска пролетерска бригада са задатком да преда рањенике XVII. источно-босанској дивизији, која је добила наређење да ове рањенике на простору Озрен прими, а потом бригада да крене за главнином дивизије. Пошто су Њемци осјетили да је главнина Друге пролетерске дивизије напустила простор Озрен, уз сарадњу са четницима и усташама мобилисали су све своје снаге и бацили се свом жестином да униште IV. црногорску бригаду на Озрену. Бригада је са бројно јачим непријатељем, а оптерећена већим бројем рањеника водила жестоке борбе и задавала му озбиљне ударце. Умјешношћу команде бригаде која је преузимала брзе маневре непријатељу није успјело да бригади нанесе теже ударце. Пошто је бригада предала поменуте рањенике, кренула је за главнином дивизије.

При свом покрету IV. црногорска пролетерска бригада прешла је комуникацију Сарајево — Вишеград на сектору Сјетлине и даље у свом покрету у брзом налету ослободила је од Њемаца Горажде у коме је заплијенила велике количине разног материјала. У даљем покрету IV. црногорска пролетерска бригада, очистила је четничке банде око Трнова и Калиновика,

а потом је дивизија кренула преко Миљевине према Броду југозападно од Фоче, гдје је прешла Дрину, одакле је II. српска пролетерска бригада кренула усиљеним маршем преко Челебића према Пљевљима и из покрета ослободила Пљевља, заробивши читави гарнизон италијанске дивизије „Тауренса“ и заплијенила огромне количине разног ратног и другог материјала и у даљним борбама ова бригада је ослободила Пријепоље и Нову Варош. А II. далматинска и IV. црногорска пролетерска бригада, кад су прешле Дрину, кренуле су усиљеним маршем лијевог обалом ријеке Дрине према Бастасима и даље лијево од Узлупа избивши на простор села Бобова, гдје су се ове бригаде један дан одмориле, а затим је IV. пролетерска бригада извршила покрет преко с. Глибаћа и прешла Лавар Тару и 24 септембра избила у Боан, а 26 је вршила покрет преко Сињајевине према Колашину у циљу његовог ослобођења, а II. далматинска бригада кренула је усиљеним маршем преко села Какмужи — Збљево за Пљевља и 23 септембра стигла у Пљевља. Штаб II. пролетерске дивизије који се већ налазио у Пљевљима, наредио је, да Други батаљон остане у граду као посадни, а Трећи батаљон да оријентишемо према Металци и Чајничу. Са овим батаљонима да командује замјеник команданта бригаде Обрад Егић, а Први и Четврти батаљон са штабом бригаде да изврше покрет према Прибоју, напану га и ослободе од Италијана.

Двадесетпетог септембра појавиле су се четничке банде под командом Лашића на комуникацији Пљевља — Пријепоље око Јабуге са намајером онемогућавања саобраћаја између ова два ослобођена мјеста и том приликом су нам из засједке убиле два курира од којих је један народни херој Бошко Буха, и раниле референта санитета II. пролетерске бригаде. Штаб дивизије наредио је да посадни батаљон из Пљевља хитно изађе на наведени простор и да расчисти четничке банде, што је и урађено. У ово вријеме IV. црногорска пролетерска бригада водила је борбе за ослобођење Колашина. Распоред њених снага за ослобођење града био је 26-XI у 13 ч. у Доњем Липову извршен овако:

Први батаљон да пређе ријеку Тару и цесту сјеверно од Колашина и напане Башње Брдо, које су бранили Италијани главнином својих снага:

Други батаљон да директно цестом напане град и садјејствује Првом батаљону;

Трећи батаљон, ојачан са нешто артиљерије, да наступа за другим батаљоном и брзо проширује постигнути успјех;

Пети батаљон да пређе р. Тару јужно од Колашина и обезбиједи напад од правца Матешева, гдје су се налазиле јаче италијанске и четничке снаге:

Штаб бригаде у селу Бадњак.

Колашин је, из добро утврђених ровова и бункера сталног типа, бранио 2. батаљон 83. пука италијанске дивизије „Венеција“. Овај батаљон је био ојачан извјесним бројем минобацача и подржаван артиљеријом са правца Матешева. Поред Италијана, град и околне положаје бранило је око двије хиљаде четника Драже Михаиловића.

Одмах по добивеном задатку батаљони су приступили његовом извршењу. Други батаљон пред сумрак избио је у реон села Дрењак, непосредно на лијеву обалу Таре. Ту је био обасут јаком артиљериском и минобацачком ватром, која се приближавањем батаљона стално појачавала.

Падом мрака, а пошто су чете претходно биле добро оријентисане о даљним правцима наступања, батаљон је дијелом газећи ријеку Тару прешао сјеверно од моста, а дијелом преко моста и јужно од њега. Батаљон није отварао ватре сем при ликвидацији непријатељског осигурања на мосту. Затим се батаљон кроз врбаке и воћњаке упркос непријатељске ватре провукао у центар града. На тај начин батаљон је без иједне жртве упао у варош.

Непријатељ је овим упадом батаљона у град био изненађен и збуњен и није се снашао да организује неки ефикасан отпор.

Овладавши центром града, батаљон је заузео борбени поредак у виду полукруга, који је постепено проширивао.

Непријатељ није претпостављао да ће наше снаге овако изненадно и дрско напасти варош, па стога није био поставио кроз улице града скоро никакве препреке, нити се уопште припремао за уличне борбе. Он није водио рачуна о нашим могућностима и није претпостављао да наше јединице могу тако брзо из Босне стићи на овај простор.

Око 23 часа град је, сем утврђења Башњег Брда и старе тврђаве „Барутане“, био заузет. Батаљони су у том моменту били углавном оријентисани према „Барутани“.

Први и Трећи батаљон до наведеног времена нијесу успјели да овладају Башњим Брдом, већ су водили огорчене борбе са Италијанима који су се налазили у бункерима и батаљонима наносили озбиљне губитке, нарочито минобацачком и митраљеском ватром.

Пети батаљон није још био успио да пређе Тару и пресијече друм Колашин — Матешево услијед врло лошег терена и далеког заобилажења.

Непријатељ је и даље са Башњег Брда давао жилав отпор, тим прије што је добар дио Италијана из саме вароши био по-

бјегао на Башње Брдо. Приступило се детаљнијој организацији напада на поменуто брдо и батаљони су отпочели са нападом изводећи неколико јуриша, али без успјеха. Италијани су давали жестоки отпор, наносећи батаљонима извјесне губитке. Покушало се преговарати са италијанским командантом батаљона, који је бранио град, да се преда и да пређе на нашу страну, напомињући му да је свака даљња борба узалудна, али он је и даље давао отпор. Командант бригаде, увидјевши да са преговорима не иде лако, лично је 27 септембра покушао да преговара са командантом италијанског батаљона, који је послије краћег разговора са командантом бригаде Љубом Вучковићем пристао на предају. Тим је Колашин 27 септембра дефинитивно био ослобођен.

Одмах после ослобођења Колашина IV. пролетерска бригада наставила је наступање једним дијелом својих снага према Матешеву гдје су се налазиле јаче четничке и талијанске снаге а мањи дио својих снага оставила је 27 — 29 септембра у Колашину и његовој непосредној околини. На прилазима Матешеву IV. пролетерска бригада наишла је на јаче италијанске и четничке снаге, и борбе су поново почеле. Концентрацијом свих четничких снага са тога и околног терена и уз свестрану подршку Италијана из Матешева, Берана, Андријевице, непријатељ је успио да задржи наступање батаљона IV. пролетерске бригаде према Матешеву, а затим да их потисне према Колашину. 28 септембра поново почињу врло оштре борбе на простору између Колашина и Матешева. IV. пролетерска бригада била је присиљена да се повлачи пред много јачим непријатељем у правцу Колашина са задатком да одбрани град на његовим непосредним прилазима.

Поново су почеле борбе за Колашин. Он је већ под јаком артиљерском ватром. Непријатељ све брже и брже наступа без обзира на губитке. Воде се борбе на свим прилазима града. Непријатељ је заузео Кључ, Шљивовицу, брдо изнад самог Колашина које омогућава непријатељу да град туче јаком артиљерском и митраљеском ватром. Колашин је био скоро потпуно опкољен. И овај пут су четници били претходница Италијана. Гомила четника јуриша, потпомаже их артиљерска и минобацачка ватра Италијана. Непрекидно се ређају наизмјенични јуриши. Борба је сваког тренутка све жешћа. Сви прилази Колашину посједнути су и бране се највећом упорношћу. Посједнути су бивши италијански ровови и бункери, који су нам сада ипак добро дошли. Упорној одбрани Колашина много је допринио италијански батаљон који се предао IV. пролетерској бригади, а сада се бори против четника и Италијана, који хоће

поново да заузму Колашин. Нарочито је дошла до изражаја минобацачка ватра овог батаљона.

Борбе су све жешће и жешће. Италијанска артиљерија и минобацачи од правца Маташева туку прецизно добро познате положаје и утврђења које држе батаљони IV. пролетерске бригаде у непосредној околини Колашина. Јуришају четници не жалећи жртава. На сваки јуриш батаљона IV. бригаде непријатељ такође одговара противјуришем. Прилази граду били су преплављени непријатељским лешевима али четници и поред тога не попуштају. Све је више мртвих и рањених, али отпор бива све жешћи. О жестини отпора говоре многи губици IV. пролетерске бригаде, међу којима Јурица Рибар, руководилац полит-одјела ове бригаде, команданти батаљона Мило Лубарда и Милоје Зарић, које сам лично видио како се у посљедњим моментима свога живота јуначки држе.

За вријеме ових жестоких борби које је водила IV. црногорска пролетерска бригада у борбама за ослобођење и одбрану Колашина II. далматинска бригада налазила се у Санцаку око Пљеваља и Прибоја, а II. пролетерска бригада око Нове Вароши, Пријепоља и Бродарева.

Штаб II. корпуса увидјевши прилично тешку ситуацију у којој се налази IV. пролетерска бригада при одбрани Колашина наредио је штабу II. далматинске бригаде да најусиљенијим маршем пребаци своја два батаљона из Пљеваља у Колашин у помоћ IV. пролетерској бригади, а II. пролетерској бригади да исто тако усиљеним маршем, упути два батаљона преко планине Бјеласице и удари непријатељу у бок преко положаја Кључ.

30 септембра, око 19 часова, други батаљон II. далматинске бригаде, укрцан је у Пљевљима у неколико камиона и под командом замјеника команданта бригаде Обрада Егића кренуо је комуникацијом Пљевља — Шаховићи — Мојковац — Колашин, а трећи батаљон исте бригаде кренуо је пјешке усиљеним маршем истим правцем према Колашину. Други батаљон стигао је 1 октобра у 6 часова у село Требаљево у којем се налазио штаб Другог корпуса, гдје се је замјеник команданта бригаде јавио команданту корпуса генералу Пеку Дапчевићу да је довео батаљон, који је наредио да се батаљон смјести у шуму и добро нахрани, а задатак ће добити накнадно. Истог дана, скоро без застоја маршујући дању и ноћу, стигао је у село Требаљево и трећи батаљон Друге далматинске бригаде.

Пошто су поменути батаљони пристигли, замјеник команданта Друге далматинске бригаде отишао је у штаб IV. пролетерске бригаде који се налазио у селу Бабљаку и јавио се команданту бригаде Љубу Вучковићу, који ме упознао са ситуацијом

и дао ми своје сугестије откуда и како треба напасти непријатеља. Постојала је све већа опасност да четници са Кључа не заузму Кобиљу Главу и доведу IV. пролетерску бригаду у још тежу ситуацију. То је од стране команданта корпуса наређено да други батаљон II. далматинске бригаде хитно изађе, предухитри непријатеља и запосједне Кобиљу Главу и да онемогући четницима продор у овом правцу. Батаљон је одмах изашао на одређене положаје и одбио неколико непријатељских напада.

2 октобра, око 11 часова, преко Бјеласице под командом Милије Станишића, стигла су и два батаљона II. српске пролетерске бригаде, размјестивши се у с. Ровачко и Мушовића Ријеку.

Штаб корпуса наредио је да се од наведених батаљона формира ударна група под командом Обрада Егића и Милије Станишића и да се у току ноћи изврши напад на положаје Кључ, к. 1926, Равни Кључ, к. 1948, и Шљивовица, к. 1350, које су положаје држале јаке четничке и италијанске снаге, и да се непријатељ уништи и протјера према Матешеву и Смречју, а да се на сектору Катун — Брањак — Рупе ухвати веза са Васојевићким партизанским батаљоном. По добивеном задатку од штаба корпуса ја и друг Милија Станишић, 2 октобра око 13 часова, изашли смо на Кобиљу Главу, на којој се налазио Други батаљон II. далматинске бригаде, и са овог положаја смо вршили извиђање и одређивали батаљонима правце напада.

По извршеном извиђању повратили смо се у село Ровачко, упознали команданте батаљона са добивеним задатком и 2 октобра, око 18 часова, извршили покрет ка положају Кључ и распоредили батаљон за напад:

Други батаљон Друге далматинске бригаде да се спусти са положаја Кобиља Глава, к. 1686, у долину Мошовића Вода а потом да се у току ноћи неопажено извуче на положај Кључ, тригонометар 1926, не отварајући ватру, већ да изненади непријатеља бомбама и у садјејству са сусједним Санџачким батаљоном изврши јуриш на њега, разбије га, уништи и освоји његов положај, а даље да продужи гоњење разбијеног непријатеља преко Шљивовице, к. 1370.

Пошто се батаљон у првом сумраку спустио у подножје Кључа, к. 1926, отпочело је пењање на наведену коту. Земљиште куда се Други батаљон пењао било је врло непогодно услијед великог нагиба, а било је дјелимично чисто и голо без шуме. Ноћ је била тамна и пењати се на Кључ било је врло тешко. Да би што прије и лакше батаљон изашао на одређени положај, људство је морало скидати ципеле и опанке, и тако босо у чарапама извлачити се на положај. Ово је извлачење батаљона на наве-

дену висину трајало пуних 6 часова и батаљон је избио на Кључ око 2 ч. По избијању на одређени положај, затрештале су бомбе и зациктала је јака митраљеска ватра, а уз садјејство Санџачког батаљона, послије двочасовне упорне борбе Кључ је био у нашим рукама. Непријатељ је био разбијен и дјелимично отступио преко Шљивовице, а дјелимично према Брајића Бријегу.

Санџачки батаљон, који је стигао са батаљоном Друге пролетерске бригаде, имао је задатак да напане Кључ, тригонометар 1926, са сјеверо-источне стране из Мушовића Ријеке, да се у току ноћи такође неопажено извуче на врх Кључа, да, у садјејству са другим батаљонима Далматинске бригаде, једно-времено и изненадно напане непријатеља и на јуриш заузме његов положај, а у даљњем продужи гоњење разбијеног непријатеља у правцу Смречја и Суве Горе. Око 19.30 часова отпочело је пењање овог батаљона са сјеверо-источне стране Кључа на његов врх. Земљиште куда се пењао овај батаљон било је још неподесније него код батаљона Далматинске бригаде. Оно је било пошумљено густо и једва проходно, а успон земљишта такође велик па и ноћ нам није ишла на руку. При овом пробијању кроз тешко проходну шуму морала се обратит особита пажња одржавању чврсте везе између чета, јер је постојала опасност да се батаљон расцијепи и распе по непроходној шуми и великој помрчини и да не стигне у одређено вријеме на одређени положај. Захваљујући старјешинама, који су се заузимали да батаљон као цјелину одрже у рукама, и поред наведених тешкоћа батаљон је избио на врх Кључа, тј. баш у моменту кад је сусједни батаљон такође изашао на овај врх. И тако заједничком акцијом ова два батаљона послије двочасовне жестоке борбе са четницима и Италијанима непријатељ је био разбијен и положај освојен. Тако је и овај батаљон благовремено извршио свој постављени задатак.

Батаљон Друге пролетерске бригаде, који је стигао усиљеним маршем преко планине Бјеласице, имао је правац напада једним дијелом са источне стране на Кључ, тригонометар 1926, а другим дијелом да напане Равни Кључ, к. 1948, и на правцу Катун — Рупе разбије четничке банде и да на том простору ухвати везу са Васојевићким партизанским батаљоном. Земљиште за покрет овог батаљона било је нешто подесније него код Санџачког, али је заобилазни пут овог батаљона био много дужи што је свакако утицало на замореност батаљона и његово благовремено избијање на одређене положаје. Батаљон је успио да на вријеме избије на одређени положај и ухвати везу са Васојевићким батаљоном и са истим продужи гоњење и уништавање четника на простору Васојевића.

Трећи батаљон Друге далматинске бригаде кретао се у резерви за батаљоном Друге пролетерске бригаде, са задатаком да уколико устреба удари непријатељу са бокз за источне стране и помогне батаљону Друге пролетерске бригаде у извршењу његовог задатка. А у даљњем, да га команда ове групе употрежи према своме нахођењу.

Команда поменуте групе кретала се за Санџачким батаљоном.

И поред разних тешкоћа на које су батаљони наилазили у своме покрету, благовремено се изашло на одређене положаје и 2/3 октобра ноћу ми смо свом силом јуришали на Кључ и преко Шљивовице разбили непријатељски обруч око Колашина и тако омогућили IV. пролетерској бригади да се баца у противнапад на четнике и Италијане, који су, разбијени на наведеним положајима, већ почели да отступају према Матешеву. Непријатељу су само на нашем правцу наступања нанијети губици 15 мртвих и 60 заробљених, остатак четника побјегао је и склонио се код Италијана у још неослобођене Беране.

Обрад П. Егић
пуковник ЈНА